

KAPITEL 4:

Ledarskapsövningar

När du har kommit överens med en häst om att det är du och inte den som är ranghög är det dags att befästa och vidareutveckla ledarskapet. Det räcker inte med att "bara" vara ranghög, ledarskapet har fler beståndsdelar än dominans. Den etablerade rangordningen gäller bara så länge du uppträder som hästen förväntar sig att en ledare ska uppträda. För hästen är rangordningen föränderlig eller dynamisk och också beroende av situationen. Det är förklaringen till att ledarskapet måste befästas många gånger och utvecklas till att gälla oberoende av situation. Det är inte detsamma som att du som ledare måste gå omkring och hota eller dominera hästen hela tiden. Det här kapitlet ska vi ägna åt det kanske allra mest effektiva sättet att förstärka och utvidga ledarskapet gentemot en häst, nämligen ledövningar.

Varför ledövningar?

Många hästmänniskor betraktar ledövningar som slöseri med tid och ser detta med att leda en häst som en ren transportsträcka. Ett resultat av det är att ledövningar förmodligen är bland det mest underskattade övningar man kan göra med en häst. Själv tycker jag det är konstigt att det är på det sättet – en ledares uppgift är ju faktiskt att leda. I träning och utbildning av hundar lägger man sedan årtal tillbaka massor av tid på koppelträning, det är grunden för all lydsträning. Min uppfattning är att ledövningar är minst lika viktiga, när man grundutbildar hästar.

Parallellt med att jag skrev artikelserien som ligger till grund för den här boken arbetade jag med att försöka översätta en NH-klassiker – True Unity av Tom Dorrance – till svenska. Det var fascinerande. På ett ställe skriver han: "Om man skaffar en häst och inte bryr sig om att lägga grunden, då kommer ingenting alls att fungera".

Med hjälp av ledövningar utförda på rätt sätt kan du inte bara flytta hästens bak- och framdel i stort sett efter behag, utan också ge hästen din uppmärksamhet och kräva motsvarande upp-

För att fotografera övningarna i det här kapitlet åkte vi till Spanien. Där fick jag chansen att bland annat arbeta med en kolsvart P.R.E.-hingst, som fanns på ett ridcenter i byn Casarabonela. Hingsten var inte bara ståtlig och vacker, utan också en riktig hårding. Beridaren André varnade mig för att släppa hingsten lös i picaderon: "Om du gör det kommer han att slå sönder den stora spegeln!"

Hingsten är med på de bilder där jag visar vändning med flyttning av framdelen. Skimmeln på övriga bilder är en valack, som heter Puff.

Vändningar är effektiva för att bibehålla och stärka ledarskapet, men bara om man gör dem på rätt sätt. Led hästen rakt fram. Vänd på klacken – inte på en liten volt – och gå tillbaka samma väg du kom. Om du vänder så måste hästen flytta sin bakdel för att kunna följa dig i vändningen. Du kan förstärka flyttningen genom att titta på hästens bakdel just när du själv har vänt. Om du gör det på rätt sätt kan skillnaden på hästens sätt att vända bli väldigt stor, nästan dramatisk

märksamhet från hästen, kräva att hästen respekterar ditt personliga utrymme och dessutom utföra korrigeringar i den mån det behövs.

Hur leder man en häst?

Enligt min uppfattning ska en häst ledas med slakt ledrep. Jag vill ha hästens huvud nära min axel, men den får inte gå framför min höft med sin bog. Däremot vill jag inte ha hästen alltför långt bakom mig. Det finns två olika anledningar till det: om hästen kommer för långt bakom mig förlorar jag möjligheten att driva den framåt och om hästen inte vill komma närmare mig än ungefär två meter kan det betyda att hästen antingen är rädd för mig eller att jag har dominerat den för mycket. Jag vill alltid kunna driva hästen framåt och om hästen är rädd för mig eller jag har överdominerat den har jag i mina egna ögon begått en dödssynd.

Hästen får alltså inte gå förbi min höft med sin bog. Den ska genast stanna när jag stannar och öka tempot om jag gör det. Och den får framför allt inte trycka undan mig med bogen.

Att leda iväg hästen

Ledövningar är inte bara de mest effektiva övningar man kan göra, utan också enkla och okomplicerade. Om inte vi människor krånglar till det i onödan kan nio hästar av tio lära sig att ledas på rätt sätt inom några minuter. Det som avgör resultatet är ditt kroppsspråk.

Ställ dig vid hästens huvud eller hals. Du ska vara vänd framåt och din höft ska vara framför hästens bog. Håll ledrepet med den hand, som är närmast hästen. Av säkerhetsskäl bör du fatta ledrepet uppifrån, med lillfingret närmast hästen. Hur man fattar repet har större betydelse än många tror, så nonchalera inte det! Framför allt: Linda aldrig repet eller grimskafte runt handen.

Du kan mista ett eller flera fingrar på bråkdelen av en sekund om hästen blir rädd.

Repet är ingen bogserlina, bara ett rättesnöre, så det ska hänga slakt. En annan anledning till att repet ska vara slakt är att det minskar risken att hästen ska känna sig trängd eller instängd. Titta åt det håll du vill gå (inte på hästen), visa vägen med lyft rephand och gå framåt.

Vad gör jag om...

... hästen inte vill gå framåt med mig?

Om hästen är frisk beror det antingen på att hästen protesterar mot dig som ledare (du måste kunna flytta hästen för att bli ranghög), eller också har du troligen tittat hästen i ögonen just när du började gå framåt. Åtgärderna är självklara, se till att du kan flytta hästen och stirra den inte i ögonen.

Vad gör jag om...

... hästen inte stannar när jag stannar, utan knuffar undan mig med bogen?

Det är hästens sätt att tala om för dig att den uppfattar sig själv som ranghög och ledare och inte dig. Korrigera i första hand med vändningar och i andra hand genom att simulera hot om spark med armbågarna. Båda alternativen är beskrivna nedan och dessutom illustrerade på bilderna.

Vad gör jag om...

...hästen rusar framåt och försöker dra omkull mig?

Om hästen gör så kan det vara ett annat sätt för den att försöka få dig att förstå att den fortfarande ser sig själv (och inte dig) som ranghög och ledare. En annan orsak kan vara att hästen är rädd.

Vändning med sidbyte är den enda av övningarna, som inte är helt okomplicerad att göra. Led hästen rakt fram, vänd mot hästen (inte från den), samtidigt som du tar ett stort steg bakåt för att ge hästen utrymme. Byt rephand och gå tillbaka samma väg du kom. När vändningen är klar har du bytt sida och leder hästen från andra sidan. För att kunna följa dig i vändningen måste hästen flytta både framdelen och bakdelen. Det som brukar vara svårt i början med den här övningen är att vända mot hästen och att ge den tillräckligt stort utrymme.

Att många av våra elever har svårt att vända MOT hästen i början är förmodligen att de tidigare alltid har vänt FRÅN hästen. Särskilt svårt verkar just detta att vara när de leder hästen på sin vänstra sida.

Det stora steget bakåt är viktigt, därför att hästen behöver mycket större utrymme än en människa för att kunna vända sin långa kropp. Om du glömmet det stora steget bakåt blir det omöjligt för hästen att följa med i vändningen utan att knuffa till dig med huvudet eller bogen.

Om du har ett vanligt grimskaft finns det inget du kan göra utom att släppa grimskaftet. Om du befinner dig i en sådan situation, släpp grimskaftet. Det är tråkigt om hästen skadar sig, men ännu värre om du själv blir skadad.

Har du ett ledrep kan du släppa ut repet så långt som möjligt, samtidigt som du tar ett eller ett par steg åt sidan. Det finns ingen människa i världen, som kan hålla en häst som går rakt framåt eller bakåt, men en häst är inte på långa vägar lika stark i sidled. Om man står i en position vid sidan av hästen finns en reell chans att man orkar hålla den. Lyckas du med det kommer hästen att springa runt dig på en volt istället för att dra omkull dig och slita sig. Då har du situationen under kontroll, för hästen kommer förr eller senare att stanna. Det enda du behöver tänka på är att inte låta hästen använda sin styrka rakt framåt eller bakåt. Det finns ett undantag från denna regel och det är att enstaka hästar lär sig att "låsa" huvudet. Då hjälper det inte om du har ett ledrep, du blir tvungen att släppa hästen ändå.

Vändningar

Vändningar utförda på rätt sätt är oslagbart effektiva som ledarskapsövningar. Det finns tre olika. Den enklaste är att du går rakt fram, vänder från hästen på klacken mitt i steget (OBS: vänd på klacken,

Vändning med flyttning av hästens frandel är enkel att göra, men är en tydlig dominanshandling. Led hästen rakt fram, visa vägen med ledhanden (närmast hästen), titta dit du tänker gå och gå dit. På det sättet spärrar du vägen för hästen med hjälp av din arm och kropp. Då måste hästen flytta undan sin frandel för att kunna följa dig i vändningen. OBS: Repet ska hänga slakt!

Ett annat effektivt sätt att korrigerar hästen är att flytta den bakåt. Det är en tydlig dominanshandling, som du lätt kan anpassa i styrka. Att flytta hästen bakåt kan man göra på många olika sätt, ett är att skaka repet. Att skaka repet vertikalt (uppåt-nedåt) ger ett betydligt starkare tryck mot hästen än att skaka det horisontellt (sidledes), så försök att i första hand skaka sidledes.

Ryggning är mer effektivt som disciplinär åtgärd än bestraffning. Det kan du läsa mer om i kapitel 12.

inte på en liten volt!) och går tillbaka samma väg du kom. Du kan förstärka effekten genom att titta på hästens bakdel i samband med att du vänder. När du vänder på det sättet tvingar du hästen att flytta undan bakdelen, den kan inte följa med dig i vändningen om den inte gör det.

Den andra typen av vändning innebär att du flyttar hästens framdel, vilket också är en ren dominanshandling. Gå rakt framåt, lyft rephanden och visa vägen framför hästens huvud (om du har hästen på din högra sida, lyft höger hand, se åt höger och gå åt höger). För att kunna följa dig måste hästen flytta undan sin framdel.

Tredje sortens vändning är den enda, som inte är helt okomplicerad. Den innebär att du flyttar både hästens bak- och framdel och byter ledsida. Gå rakt fram, vänd mot hästen (inte från den) i steget, ta ett stort steg bakåt så att hästen får det utrymme den behöver, byt rephand och gå tillbaka samma väg du kom. Det stora steget bakåt är viktigt, som tvåbent människa behöver du bara ett par decimeter för att kunna vända din kropp, men hästen har fyra ben och behöver mycket större plats. Om hästen inte får

Korrigerig med armbågarna är effektivt om hästen går förbi dig eller tränger undan dig med bogen (vilket Puff inte gör här). Led hästen framåt, se till att du är tydligt framför hästen, tvärstanna, sträck på ryggen och simulera ett hot om spark med armbågarna. Du behöver inte "flaxa" med armarna, som många gärna vill göra i början, signalen blir mer distinkt om du bara hotar med armbågarna rakt bakåt. Hästen kommer nästan alltid att tvärstanna, sänka ryggen och höja huvudet och eventuellt ta ett steg bakåt.

det utrymme den behöver blir det omöjligt för den att följa med dig i vändningen utan att knuffa till dig med huvudet eller bogen. Om hästen gör det – knuffar till dig med huvudet eller bogen – när du gör en sådan vändning beror det troligen på att det var du som missade att ge hästen tillräckligt stort utrymme. Då får du ju inte bli irriterad på hästen.

Om du gör de här tre olika vändningarna åt båda hållen har du sex stycken mycket effektiva övningar för att befästa och förstärka ledarskapet mot din häst. I sammanhängande följd kan det se ut så här: Led hästen på din högra sida, vänd på klacken åt vänster (flyttar bakdelen åt höger), vänd åt höger framför hästens huvud (flyttar framdelen åt höger), vänd åt vänster med sidbyte (flyttar framdelen åt vänster och bakdelen åt höger), vänd på klacken åt höger (flyttar bakdelen åt vänster), vänd åt vänster framför hästens huvud (flyttar framdelen åt vänster) och vänd slutligen åt höger med sidbyte (flyttar framdelen åt höger och bakdelen åt vänster).

Vändningarna kan du variera i stort sett hur mycket som helst och om du gör dem ofta kommer de att påverka din hästs inställning och uppmärksamhet oerhört mycket.

Korrigerig med armbågarna

Det finns en del hästar, som gärna vill gå förbi oss människor som leder dem, eller trycka undan oss med bogen. Det är ett sätt för hästen att utmana oss om ledarskapet. Vändningarna är det mjukaste sättet att korrigera sådana tendenser hos hästen. Räcker det inte med några vändningar finns en något tuffare korrigeringsvariant att ta till. Om hästen går förbi dig eller trycker till dig med bogen, gör först en vändning så att hästen kommer bakom dig igen. Ta sedan ett eller ett par snabba steg framåt, så att du befinner dig tydligt framför hästen, den kan inte se vad du gör om du är för nära. Simulera hot om spark med armbågarna, samtidigt som du sträcker på ryggen och gör dig större. Du behöver inte "flaxa" med armbågarna, som ganska många människor gärna vill göra i början, det blir tydligare för hästen om du bara hotar med armbågarna rakt bakåt. Hästen kommer nästan alltid att tvärstanna, höja huvudet och kanske ta ett steg bakåt.

I nästa kapitel kommer vi att gå igenom ytterligare ett antal ledarskapsövningar. Då kommer det att handla om övningar med ledrepet.

KAPITEL 5:

Ledarskapsövningar med ledrep

En mycket stor del av markarbetet med en häst går ut på ledarskapsövningar. De mest grundläggande och förmodligen mest underskattade, ledövningar, gick vi igenom i föregående kapitel. Utöver ledövningarna finns ett stort antal övningar att göra med hjälp av ett ledrep. Det enda du behöver förutom grimma och rep är en öppen och någorlunda jämn yta att hålla till på. För min del använder jag alltid repgrimma, eftersom det är ett mycket mer effektivt arbetsredskap än en vanlig grimma, men naturligtvis kan du använda den typ av grimma du själv föredrar.

Ledrep eller grimskافت

Frågan om ledrep kontra vanligt grimskافت är mycket viktigare. Ett ledrep bör vara omkring fyra och en halv meter långt, gjort av en lina med tyngd i, samt försett med en lätt karbinhake av god kvalitet. Repets längd ger mycket bättre kontroll över hästen och man arbetar med rätt avstånd till hästen. Hästarnas motsvarighet till människans personliga avstånd är mellan ungefär två och fyra och en halv meter, och det är det lämpligaste avståndet för många ledarskapsövningar på marken. Repets tyngd är viktig, det är mycket lättare att ge en tydlig eftergift med ett tungt rep, bomullsrep är alldeles för lätta. Karbinhake eller inte är en smaksak, själv föredrar jag en lätt hake, med en tung hake är det lätt gjort att man slår hästen på ganascherna om man skakar repet. Några föredrar rep utan hake, men rep utan karbinhake blir oftast mer eller mindre permanent knutet i grimman, vilket i mitt tycke begränsar repets användning. Säkerheten är slutligen avsevärt bättre med ett ledrep än med ett vanligt grimskافت. Med ett ledrep i handen finns en chans att hålla en häst, som blir skrämmd, med ett grimskافت är du chanslös. Ett vanligt grimskافت är alldeles för kort, vanligen omkring 1,5 – 2 meter. Ett långt rep erbjuder möjligheten att hindra hästen från att använda sin överlägsna styrka rakt framåt eller bakåt. Om hästen försöker rusa kan

Ground tie innebär att man tränar hästen att stå bunden i ett rep, som ligger på marken. Puff lärde sig Ground tie på mindre än fem minuter. De flesta bilderna till det här kapitlet är tagna i Casarabonela i Andalusien. Båda skimlarna är andalusiska valacker, den grå heter Puff och den vita heter Piff.